

Färdvägen Ragunda 123 (L1946:4162) från Hammarstrand mot Håsjö: antikvarisk bedömning och kulturmiljöpåverkan av planerad markkabel; Ragunda kommun, Jämtlands län

Bakgrund och syfte

Med anledning av en planerad markkabel genom Hammarstrand, Ragunda kommun, och nära den rubricerade färdvägen Ragunda 123 i Riksantikvarieämbetets (RAÄ) fornminnesregister har Arkeologikum AB uppdragits av COWI AB att utreda några antikvariska spörsmål. Utredningen ska utgöra underlag för koncessionsansökan. Projektägare är EON Energidistribution AB. Utredningens syfte är att redovisa grund för lämningens antikvariska bedömning efter 2014 års kulturmiljölag (SFS 1988:950) och att bedöma arbetsföretagets kulturmiljöpåverkan på den sträcka där markkabeln planeras parallellt med den gamla färdvägen.

Undersökningsområdet

Det huvudsakliga undersökningsområdet i föreliggande PM är en del av Idrottsvägen i Hammarstrands södra utkant, nämligen vägsträckan från korsningen Idrottsvägen-Fågelvägen (koord. N6997810 E568180) fram till Kånkback i sydsydväst (koord. N6997270 E568040). Utmed denna vägsträcka, ca 550 meter lång (NNÖ-SSV), planeras markkabeln löpa parallellt med den gamla färdvägen.

I norra delen utgörs undersökningsområdet av tomtmark med modern bebyggelse (bilaga 1). Idrottsvägen är här asfalterad. I den södra och större delen av undersökningsområdet utgörs markslaget av åkermark och vägen av en hårdgjord grusväg (figur 2, bilaga 1).

Arbetsföretaget

Planerade markingrepp utgörs av nedläggning av markkabel bredvid befintlig väg i ett ledningsschakt som är en meter brett och en meter djupt. I undersökningsområdets sydligaste del ska ledningsschaktet korsa Idrottsvägen i riktning mot Centralgatan (väg 323) i sydost).

Figur 1. Undersökningsområdets norra del, vy mot SSV från korsningen Idrottsvägen–Ljungvägen. Foto: COWI.

Figur 2. Undersökningsområdets sydligaste del, vy mot NNÖ från Kånkback. Foto: COWI.

Färdvägen [REDACTED])

Färdvägen registrerades vid 1994 års fornminnesinventering, genomförd av RAÄ. Underlag var bland annat äldre lantmäterikartor, en geometrisk karta från år 1757 och en sockenkarta från år 1844. I tidigare anteckningar uppges vägen ha ett namn, *Kälagätte* (Kälagatan). Kälagatan var fram till 1800-talets slut den allmänna landsvägen mellan Ragunda och Håsjö socknar, en roll som senare övertogs av väg 323.

Enligt RAÄ:s fornminnesregister är färdvägen 9,2 kilometer lång, varav 5,2 i Håsjö socken och resterande 4 kilometer i Ragunda socken. Söder om sockengränsen, inom Håsjö socken, löper färdvägen huvudsakligen genom skogsmark. Här är den synlig i terrängen. Vägen är två meter bred. Den är markerad som traktorväg på allmän karta.

I den nordliga och här aktuella delen inom Ragunda socken syns inga spår av den ursprungliga vägen annat än den befintliga vägens sträckning genom landskapet. Sträckningen är densamma, men vägens egenskaper är helt förändrade. Den ursprungliga gångstigen har breddats till kärrväg för att under 1900-talet iordningställas för biltrafik. I undersökningsområdet är Kälagatans ursprungliga formelement undanröjda då vägen breddats och belagts. Dagens vägbanan i undersökningsområdet ska därför inte förväxlas med den forna Kälagatans vägbanan.

Vid registreringstillfället år 1994 bedömdes färdvägen inte utgöra fornlämning med högre skyddsvärde. Grund för fornlämningsstatus förelåg inte. Därför redovisades färdvägen inte som fornlämning på allmän karta och tillskrevs inget högre skyddsvärde.

Antikvarisk bedömning

Fornlämningar utgörs från och med 2014 års kulturmiljölag (SFS 1988:950) av vissa lämningar tillkomna före år 1850. Det nya ålderskriteriet undanröjer inte den tidigare kulturminneslagens (SFS 1988:950) fornlämningsrekvisit, som innebär att som fornlämningar räknas lämningar efter människors verksamhet under forna tider, som har tillkommit genom äldre tiders bruk och som är varaktigt övergivna. RAÄ:s rekommendation avseende antikvarisk bedömning av den aktuella lämningstypen (*färdväg*) är *övrig kulturhistorisk lämning* (RAÄ Vägledning 2013:27, RAÄ Lämningstyper 2014:23 f.), precis som vid registreringstillfället år 1994.

Den gamla färdvägen Kälagatan är visserligen belagd på karta så tidigt som år 1757 men den uppfyller inte kulturmiljölagens fornlämningsrekvisit. Den är i bruk och markerad på allmän karta. Den ursprungliga fysiska vägbanan är i norra delen i stora stycken borttagen eller har breddats och hårdgjorts. Något fornlämningskydd kan därför inte föreligga. Den befintliga antikvariska bedömningen *övrig kulturhistorisk lämning* kvarstår därför, eftersom vägen i sina olika delar antingen är markerad på allmän karta, används som bilväg eller är helt borttagen i samband med Hammarstrands expansion mot söder (nu planerad tomtmark). I undersökningsområdets andel av Kälagatan, ca 550 meter, utgör hela sträckan bilväg i bruk.

Kulturmiljöpåverkan

Den planerade kabelns markförläggning innebär att ingen visuell påverkan på kulturmiljön uppkommer. Ledningsschaktets placering vid sidan av Idrottsvägen innebär att fysisk påverkan uteblir utom där kabeln korsar vägen i undersökningsområdets sydligaste del. Då arbetsföretaget varken resulterar i förändring av landskapsbilden (p.g.a. markförläggning) eller medför ingrepp i fornlämning innebär det inte heller någon kulturmiljöpåverkan, varken negativ eller positiv. De fysiska ingrepp som planeras i vägen är helt obetydliga i jämförelse med dem som redan gjorts vid anpassningen för biltrafik.

Åtgärdsförslag

Några krav på särskilda hänsyn kan inte ställas med stöd i kulturmiljölagens 2 kap. 1 § eftersom vägen inte utgör fornlämning. Ansökan om tillstånd till ingrepp i fornlämning behöver inte göras. Något fornlämningsområde (KML 2 kap. 2 §) behöver inte beaktas då fornlämning inte föreligger. Vägbanan saknar antikvariskt intresse, såväl vetenskapligt som pedagogiskt. Av antikvariskt intresse är endast sträckningen genom landskapet, och den påverkas inte av markkabeln. Inga ytterligare antikvariska åtgärder föreslås med anledning av markkabelns sträckning utmed Kälagatan. Det beror på att färdvägen inte utgör fornlämning och inte i egentlig mening är en lämning alls, eftersom den inte är övergiven. Här erinras endast om de allmänna hänsynskraven i berörd lagstiftning, vilka innebär en skyldighet att så vitt möjligt undvika eller minimera skador.

Östersund som ovan

kulturmiljökonsult, vvd

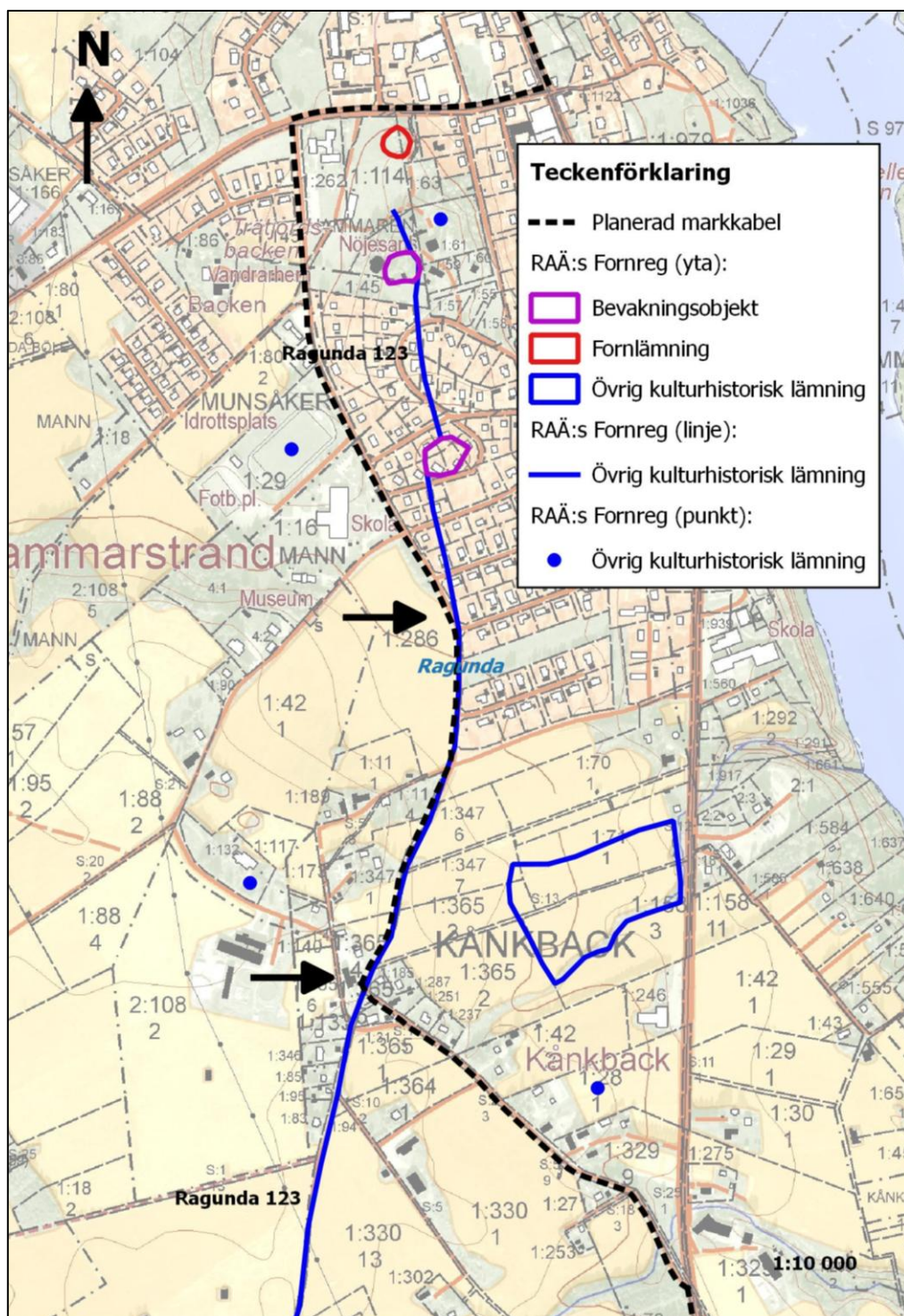
Referenser

- Lantmäteriet, Lantmäterimyndigheternas arkiv, akt 23-hås-3, Jämtlands län, 1757, Avvittring, Håsjö socken.
- Lantmäteriet, Lantmäterimyndigheternas arkiv, akt 23-hås-22, Jämtlands län, 1844, Karta, Håsjö socken.
- Lantmäteriet, Lantmäterimyndigheternas arkiv, akt 23-rag-56, Jämtlands län, Ragunda, 1841-03-29, Laga skifte, Ragunda socken.
- Lantmäteriet, Lantmäteristyrelsens arkiv, akt Y44-8:1, Jämtlands län, Ragunda socken, Hammaren nr 1, Storskifte, 1825, Lantmätare Erik Johan Stagnell.
- RAÄ Fornreg – Riksantikvarieämbetets fornminnesregister 2019-02-25.
- RAÄ Lämningsstyper 2014: *Lista med lämningsstyper och rekommenderad antikvarisk bedömning. Version 4.1.* 2014. Sid. 23 f.
- RAÄ Vägledning 2013: *Vägledning från Riksantikvarieämbetet: fornlämningsbegreppet och fornlämningsförklaring. För tillämpning av 2 kap. 1 och 1a §§ kulturmiljölagen.* 2013. Sid. 27.

Bilaga

1. Undersökningsområde

Bilaga 1. Undersökningsområde

Undersökningsområdets utsträckning, ca 550 meter, mellan liggande pilar.